

de ingewikkelde ontwerpen van de graffitikunstenaar. Alhoewel: toen ik een sjabloonkunstenaar kleurlaag na kleurlaag zag aanbrengen, realiseerde ik me dat deze activiteit veel geduld en aandacht voor detail vereist. Ook kun je, als je dat wilt, het beeld of een soortgelijk beeld, steeds opnieuw aanbrengen.

Dus als Banksy en anderen die op straat graffiti aanbrengen geen graffitikunstenaars zijn, wat zijn ze dan? Steve Lazarides, Banksy's eenmalige galeriehouder en vroegere agent, probeerde de naam 'outsiders' te promoten en in zijn boek, met de titel *Outsiders*, noemde hij het 'kunst door mensen'. Maar sommige van deze 'outsiders' verkopen hun kunst nu voor miljoenen, wat hen outsiders maakt die een lange weg hebben afgelegd. 'Outsiders' als een collectieve naam had een korte houdbaarheid.

Straatkunst is de naam die het beste past. Het kan worden toegepast op Banksy en zijn sjablonen, en op stickers, posters, houten dozen, karton, houtsnede, stoepschilderingen, mozaïeken, zelfs brei- en haakkunstwerken. Ja, er zijn 'wildbreiers' die breisels gebruiken om alles te decoreren van lantaarnpalen tot bussen en er zijn haakkunstenaars – denk aan Olek, een Poolse die woont in New York en die een mooi warm, aansluitend pak haakte voor de Wall Streetstier, een bronzen standbeeld dat 3,5 meter hoog en 5 meter lang is. Helaas werd haar werk al na een paar uur losgeknipt. En als de 'pure' graffitikunstenaars een hekel hebben aan de naam straatkunstenaars – meestal noemen ze iedereen die sjablonen gebruikt een 'kunstflicker' – kunnen ze zichzelf nog steeds graffiti-schrijvers noemen.

En pure graffiti kan, in zichzelf, gecompliceerder zijn dan het op het eerste gezicht lijkt. Om graffiti te begrijpen moet je het kunnen ontcijferen en zonder de code ben je verloren. Hoe meer het alfabet is getransformeerd tot chaos hoe exclusiever de subcultuur wordt. Iedereen die leeft in een stad zal krabbels op een muur hebben gezien; sommige ervan zijn niet meer dan een krabbel en geven je het gevoel dat alle graffiti verboden zou moeten worden. Deze zijn aangebracht door de jongens die 'de kwaliteit van de muur zullen opofferen aan de kwantiteit van de tag'.

Maar dan is er ook de doorwrochte graffiti, waarbij het belangrijk is hoe de tag stroomt, het ritme, de balans, de schuimte van de ingewikkelde letters, de ruimte tussen elke letter – wat even belangrijk kan zijn als de letter zelf – de kleuren van de omtrek, de kleuren binnen de omtrek, de kleuren van de achtergrond. Het eindresultaat vind je wellicht even irritant als de eenvoudige krabbel. Maar deze tags zijn zorgvuldig uitgedacht, ze zijn nauwgezet aangebracht en expressief, ze zijn in één woord kunst. En wat de outsider zich zelden realiseert is dat diep verborgen in elke tag een naam ligt. Een nom de plume is essentieel, omdat het weinig zin heeft om weg te rennen voor de politie als je je

Een rat aangebracht door Banksy, die een demonstratiebord vasthoudt, in de buurt van het Barbicankunstcentrum in Londen, VK

dat toch aanbrengen; er was zelfs een gedeelte op de muur leeg gelaten voor hen. Alle belangrijke personen uit de straatkunstwereld waren aanwezig en ieder van hen ontving uit Banksy's handen een kunstwerk als bedankje – een laserafdruk van een cowgirl op een bokkende spuitbus. Drie weken later opende Tate Modern zijn eigen tentoonstelling met werk van straatkunstenaars. Het was een grote, belangrijke stap voor de Tate, maar het had niet echt de sfeer van Leake Street.

Aan het einde van de zomer organiseerde Banksy een tweede expositie in Leake Street, waarvan zijn vriend Tristan Manco de curator was, maar nu was het de beurt aan de graffitischrijvers. Het voelde wellicht als een troostprijs, want zoals een graffitischrijver het formuleerde: 'Ze zagen dat we pissig waren dat we niet betrokken werden bij de eerste expositie – en wij wilden ook.' Toch was het een best coole troostprijs.

Opnieuw werden ongeveer veertig kunstenaars uitgenodigd. Er werd geen instructie gegeven in een hotel, maar Leake Street was helemaal schoon-gemaakt voor hen en er was wederom een lading autowrakken neergezet, klaar om opnieuw te worden bespoten met graffiti. Voor de eerste keer in het leven van de graffitischrijvers werden ze beschermd door bewakers in plaats van door hen achtervolgd. David Samuel, een van de deelnemers, zegt: 'We waren er het weekend en kregen er ontbijt, lunch en diner geserveerd onder de bogen. Je ging er 's morgens naartoe en het ontbijt stond klaar. Er werd geroepen dat de lunch klaar was en iedereen legt z'n verfspullen neer en gaat naar de bogen voor lunch. Ik dacht, wat een vent, man.' Banksy was niet aan het werk of aan het kijken, zoals hij de eerste keer wel had gedaan, dus het had niet dezelfde sfeer. Toch was het indrukwekkend en Banksy hield op de een of andere manier de tunnel in beheer en graffitischrijvers kunnen daar nog steeds legaal werken. De twee Leake Streetexposities gaven graffitischrijvers de grootste exposure in Londen ooit, en samen met de Tatetentoonstelling gaf het straatkunst een grotere status.

Waldemar Januszczak, kunstcriticus van *The Sunday Times*, schreef ooit dat het Banksy's 'grootste prestatie was, en wel een van gigantische omvang, dat hij een manier had gevonden om succesvol buiten de kunstwereld te werken'. Het lijkt op een bepaalde manier een dubbelzinnig compliment – dat zijn flair om op te vallen beter is dan zijn eigenlijke kunst – maar Leake Street is één van een serie van tentoonstellingen die Banksy doet opvallen als een kunstenaar met een andersoortige en succesvolle manier om zichzelf in de markt te zetten.

Nadat hij naar Londen was gekomen opende zijn eerste expositie merkwaardig genoeg in Bristol, in februari 2000 in het restaurant Severnshed bij de haven. Op dat moment volgde hij het traditionele pad en deed hij wat alle jonge kunstenaars doen, het vinden van de juiste vrije ruimte. Het restaurant werd volgehangen met werk van Banksy; er was zelfs een aapje dat een bom als surfplank gebruikte.

↑
Bezoekers aan het Cans Festival die hun eigen sjabloonkunst maken

→
SELF PORTRAIT,
2007

In februari 2007 was Acoris Andipa, kunsthandelaar in Knightsbridge, met zijn gezin aan het skiën op de Hornberg in Gstaad, toen hij werd gestoord door een woedend telefoontje van iemand die de pr deed voor Banksy. ‘Dit was mijn eerste kennismaking met het Banksykamp, ze hebben daar een unieke manier om de zaken aan te pakken,’ zegt hij nu met een flink understatement.

‘Ik stond daar letterlijk boven op die berg en ze begon met: “Wat denk je verdomme dat je aan het doen bent?” Ik zei: “Pardon, wie bent u? En wat is dit voor manier om een gesprek te beginnen?” De pr zei dat ze Banksy vertegenwoordigde en dat die heel boos was en ik antwoordde dat dat absoluut niet de bedoeling was.’ Vanaf dat moment verliep het gesprek iets beter, maar het is begrijpelijk waarom de pr zo kwaad was, want op dat moment moet Andipa Banksy’s ergste nachtmerrie zijn geweest. Zijn kwalificatie als straatkunstenaar is oprecht en belangrijk voor hem en nu stond Andipa op het punt een Banksy-expositie te houden in zijn galerie in Knightsbridge en, wat misschien nog erger was, toonde hij al werk van Banksy in het Palace Hotel in Gstaad, waar een overnachting in de penthousesuite zo’n € 9000 is verwijderd van ‘de straat’.

Andipa bewonderde Banksy’s werk al bijna twee jaar, maar tot op dat moment wist hij niet precies hoe het zou verkopen als hij het van ‘ondergronds naar bovengronds’ haalde. Daarom besloot hij het uit te proberen. Voor Kerstmis 2006 gaf hij een expositie met de titel Hirst en zijn tijdgenoten, met circa acht Banksy’s om de reacties van het Knightsbridgepubliek te peilen. ‘De Banksy’s vlogen weg,’ vertelde hij, ‘allemaal verkocht op de openingsavond. Wow, dacht ik. Dit waren mijn verzamelaars, mijn klanten, die hier op uitnodiging waren. Mensen die alleen van mij Picasso’s kopen Die alleen van mij Damien Hirsts kopen ...’

Vandaal ... onaangepaste figuur ... graffiti ... Shoreditch ... het maakte niet uit, welgesteld Knightsbridge was weg van hem. Andipa had de galerie overgenomen van zijn moeder, die gespecialiseerd was in iconen. Toen de markt voor iconen inzakte, was hij echter met pijn in het hart overgestapt op eigentijdse kunst. En nu ging hij zich aan straatkunst wagen. In de maanden daarna handelde Andipa snel. Hij gaf een hoop geld uit om genoeg Banksy’s te vergaren voor een zinvolle expositie. Net voordat zijn eigen expositie zou openen, nam hij een paar werken mee op zijn jaarlijkse reis naar Gstaad voor de wintertentoonstelling in het Palace Hotel aldaar. ‘Wat me verbaasde was dat vrijwel iedereen die kwam kijken Banksy kende. Dit waren kapitalisten die hem vooral kenden van zijn boek *Wall and Piece*, dat ze bij gelegenheid eens een keer cadeau hadden gekregen.’ Het was tijdens deze expositie dat Andipa het telefoontje op de berg kreeg, dat terug in Engeland werd gevolgd door een gesprek met Steve Lazarides, op dat moment nog Banksy’s agent, die de expositie ‘piraterij’ noemde. Hun voornaamste zorg was dat het door deze expositie zou lijken of Banksy zich had verkocht aan de

Welkom bij team Banksy

Banksy's rat die een demonstratiebord vasthoudt werd omgevormd door Team Robbo

een spelletjesshow, met tromgeroffel en close-ups van de trillende vingers van de nerveuze verkoper, en het was in deze bizarre entourage dat Banksy's muur te koop kwam. Andere dingen in hetzelfde programma waren een opgepimpte 'gamestoel', een touw van een victoriaanse beul 'met bewijs van echtheid', een collectie Superman-memorabilia en de neus van een ontmantelde Concorde.

Als Banksy die avond toevallig naar Channel 4 had gekeken, zou hij waarschijnlijk nachtmerries hebben overgehouden aan het programma. De politie te slim af zijn is misschien cool, maar samen met het touw van een beul in het middelpunt staan van een spelletjesshow is ronduit gênant.

De twee jongens verklaarden dat ze een prijs van rond de £ 300.000 in hun hoofd hadden. Slechts één handelaar was bereid in de buurt te komen van dat bedrag met een verrassend bod van £ 240.000. Maar dat was niet genoeg. De jongens gingen geen cent lager dan £ 250.000. De handelaar, die nogal opgelucht leek dat zijn bod niet was geaccepteerd, ging niet omhoog. En dus was de muur nog van hen en ze hopen nog steeds op een bod van rond 1 miljoen dollar.

De paar mensen die probeerden een Banksy te stelen zonder te onderhandelen met de eigenaar van de muur, hebben weinig succes gehad, want een Banksy stelen is zoets als een Leonardo stelen – zijn werk is gewoon te bekend. Leon Lawrence stal een brandmelder van de muur van een hotel in Victoria waar Banksy vijftien zwemmende zaadcellen omheen had geschilderd. Het personeel van het hotel ontdekte echter al snel dat het werk op eBay te koop stond voor £ 17.000 en belde de politie. Lawrence, die al eens was veroordeeld voor het stelen van een beeld uit een galerie in Brick Lane, kreeg nu negen maanden voorwaardelijk. Wat Sperm Alarm betreft, dat werd teruggegeven aan de wettige eigenaar – wie dat dan ook was – naar Californië verscheept en in oktober 2015 verkocht voor \$ 44.800.

In New Orleans was iemand bezig met een pneumatische hamer *Umbrella Girl* uit een muur te hakken, toen hij door burens werd betrapt. Hij zei dat hij een 'privékunsthandaar' was die het werk uithakte om het naar Tate Modern te sturen voor een Banksyretrospectief. Gelukkig geloofden de burens hem niet en belden ze de politie. De man ging ervandoor met achterlating van de muur.

In 2020 werden zes mannen gearresteerd op beschuldiging van het stelen van een schildering die Banksy had gemaakt op een uitgangsdeur van de nachtclub Bataclan in Parijs – de plek waar vijf jaar eerder een afschuwelijke terroristische aanslag had plaatsgevonden. De deur werd uiteindelijk gevonden op de zolder van een boerderij in Italië. Toen de Italiaanse politie hem op 14 juli teruggaf aan Frankrijk, was dat met zoveel hoogdravend ceremonieel, dat het leek alsof het om een gestolen meesterwerk ging dat werd teruggegeven na WO II.

In tegenstelling tot de dieven hebben de 'professionele' Banksyjagers die een deal sluiten met de eigenaars van een muur voordat ze proberen hem